

TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYA

2024
2-son

ma'naviy-ma'rifiy, ilmiy-uslubiy jurnal

ISSN 2181-8274

Ma'naviy-ma'rifiy, ilmiy-uslubiy jurnal.
1996-yilda tashkil etilgan.

Tahrir hay'ati raisi:

M.Boltabayev

Oliy ta'limni rivojlantirish tadqiqotlari
markazi direktori

Tahrir hay'ati raisi o'rinbosari:

M.Esanov

Bosh muharrir:

A.Sabriyev

Tahrir hay'ati a'zolari:

L.Abduxalilova

L.Zaripov

C.Xudoyberdiyeva

R.Jo'raqulov

M.Aripov

B.Zaripov

U.Djumaniyazov

T.Axmedov

Dizayner:

S.Musamedov

TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYA

Lochin Zaripov

Texnologiya o'qituvchilarini kasbiy tayyorlashning tarixiy asoslari va hozirgi holati ...7

Shaxnoza Saydaxmetova, Moxidil Dadaxodjayeva, Kamola Ergasheva

“Vodorod” mavzusini muammoli texnologiya asosida o'qitish metodikasi 10

Sharapat Baymurotov

Texnika yo'nalishi talabalariga fizika fanini o'qitishni samarali tashkil etishda multimedia texnologiyalarining ahamiyati 14

Gulshirin Sadullayeva

Developing Listening Comprehension and Educational Approaches in Language Learning 17

Botir Safarov

Xalqaro baholash dasturlari haqida tushuncha 21

Шахзада Шаназарова, Акулу Джолдасбаева

Интерактивный электронный учебник в учебном процессе вуза 24

Elbek Turakulov, Shekhruz Mamatkulov, Nigora Irbutaeva, Parvina Irbutaeva

Recurrence of dermatitis and pregnancy 27

Dildora Tursunova

Jizzax viloyatida xotin-qizlarning hunarmandchilik faoliyati 30

Sanjar Bo'ltakov

Sivilizatsion pedagogik tizimlarni shakllantirish masalalari 32

Сарвиноз Салимова, Бахмал Комилова, Икбол Муродова

Развитие навыков «4К» при помощи современных педагогических технологий .36

Жамшидбек Алимов

Кредит-модуль тизими генезиси ва эволюцияси 39

Matluba Usmonova

O'quvchilarda milliy va umuminsoniy qadriyatlarini tarbiyalash metodikasining kreativ pedagogik yondashuvi 42

Muxammadxusanbek Qodirov

Jismoniy tarbiya mashg'ulotlarida vosita va usullarining qo'llanishi 46

Fotima Xolmatova

Maktabgacha yoshdagi bolalarda nutqiy kompetensiyalarni rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari 49

Жамшидбек Тохиров

Развитие критического мышления через интерактивные уроки в биологии: методики и результаты.....52

Fotima Choriyeva

Lingvo-metodik tajribalarni xorijiy til o'qituvchilarida shakllantirish 56

Cho'tqul Boltayev

Iqtisodiyot yo'nalishi talabalariga ingliz tilini mutaxassislik fanlari bilan integral o'qitish 59

Zulfiya Muradova

Yangi pedagogik yondashuvlarda tadqiqot ishlarning metodologik ta'minotini yaratishni o'ziga xosliklari 61

G'ulom Shermatov

The development of sports in the Republic of Uzbekistan 64

Антонина Кошелева, Нигора Курбанова

Новые направления и достижения в исследованиях виктимизации среди студентов.....68

Shamiljon Rustamov

O'qitishning uslubiy tizimining muvofiqlashtiruvchi modelini shakllantirishning maqsadlari 70

Gulbaxor Ismoilova, Sabina Sayfullayeva

Pedagogik fanlar tizimida ekologik ta'lim-tarbiyaning uzviyligi 73

Rustamjon Choriqulov

Kredit-modul tizimi sharoitida talabalarning mustaqil ta'limini tashkil etishning ilmiy-didaktik asoslari 77

Laziza Yusupova

Xalq dostonlarida qahramonlarning jismoniy barkamolligining ifodalanishi 80

Азамат Бадалов

Мақтаб информатика дарслигидаги дастурлаш асосларини ўқитиш методикаси 83

Qumri Allaberdiyeva, O'raloy Safarova

Maktabgacha katta yoshdagi bolalarda badiiy asarlar bilan tanishishga qiziqishini

Muassislar:

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va
innovatsiyalar vazirligi,
Oliy ta'limni rivojlantirish
tadqiqotlari markazi

Manzil: 100095, Toshkent sh.
2-Chimboy ko'chasi, 96-uy.

Telefon: (71) 207-03-41

e-mail: rmxat@edu.uz

**Jurnal O'zbekiston Matbuot va axborot
agentligidan 2014-yil 26-dekabrda 0506
raqami bilan ro'yxatdan o'tgan.**

*Jurnal har ikki oyda o'zbek, rus va ingliz
tillarida elektron shaklda chop etiladi.*

“Ta'lim, fan va innovatsiya”
jurnali O'zbekiston Respublikasi
Oliy attestatsiya komissiyasi
Rayosatining 2015-yil 18-noyabrda
218/5-sonli qarori bilan 13.00.00 —
PEDAGOGIKA FANLARI bo'yicha,
2018-yil 28-noyabrda 247/6-sonli
qarori bilan 23.00.00 — SIYOSIY
FANLAR bo'yicha doktorlik
dissertatsiyalari asosiy ilmiy
natijalarini chop etish tavsiya etilgan
ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ta'lim, fan va innovatsiya”
jurnalidan ko'chirib bosish faqat
tahririyatning roziligi bilan amalga
oshiriladi. Maqolada keltirilgan
faktlarning to'g'riligi uchun muallif
mas'uldir. Tahririyat fikri mualliflar
fikriga mos kelmasligi mumkin.

*Jurnalning to'liq matnini esijournal.uz rasmiy
saytidan yuklab olishingiz mumkin.*

*Maqola va murojaatlaringizni
[@esijournalbot](https://t.me/esijournalbot) telegram botiga yuboring.*

shakllantirish modeli.....	87
Zafar Batirov, Yoqubjon Maxmudov, Guli Axmatova, Marjona Lutfullayeva, Rushana Qosimova	
Hayot faoliyati xavfsizligiga oid kasbiy kompetensiyalarni bo'lajak mutaxassislarda shakllantirish.....	90
Aziza Shodikulova	
Метонимиянинг грамматик когезияни шакллантиридаги роли	93
Shavkat Sattarov	
AutoCAD grafik dasturi yordamida topshiriqlar bajarish orqali talabalarning kreativlik kompetentligini rivojlantirish.....	96
Zumradkhon Umarova	
Axiological value in linguistics: unveiling the significance of values in language	99
Dilshod Eryigitov	
Bo'lajak jismoniy madaniyat o'qituvchilarini o'qitishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan asoslari	102
Luiza Turdiqulova	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti va ota-onalar hamkorligini strategik rivojlantirishning ilmiy-nazariy asoslari.....	105
Jaxongir Kenjabayev	
The advantages of using interactive technologies in the development of english speaking skills in students	108
Adolat Qudratova	
Ixtisoslashgan ta'lim muassasalarida smart texnologiyalari vositasida ta'lim samaradorligini oshirish metodikasi	110
Jamshidbek Alimov	
Жисмоний тарбия дарсларида малакани шакллантириш усуллари.....	113
Hafiza Radjabova	
Emerging problems and shortcomings in research on terminology.....	116
Jamshid Isoqov	
Maktabda jismoniy madaniyat fanini o'qitishning zamonaviy texnologiyalari	119
Makhmuda Dekhkonova	
Organization of individual and group physical training sessions for training young people in athletics	122
Javlonbek Hamrayev	
Bo'lajak texnologiya fani o'qituvchilariga informatika o'qitishda tarmoq texnologiyalaridan foydalanish.....	125
Mohira Quvvatova, Marjona Mahammadqulova	
Maktabgacha yoshdagi bolalarni milliy qadriyatlarga to'g'ri yo'naltirish bilan bog'liq vazifalar.....	128
Zafar Utayev	
O'quv mashg'ulot guruhida qisqa masofaga yuguruvchilarini jismoniy tayyorgarligi	132
Nazira Toshpo'latova, Sadoqat Maxsumova, Mukarram Otamurodova, Hamida Mirsultonova, E'tiqod Ataqulova, Maftuna Abdurkarimova	
So'z erkinligi reytingi: Freedom House tashkilotining baholash ko'rsatkichlari tahlili misolida.....	136
Абдусалим Кенжабоев	
Талаба ёшларда мустақил фикрлаш маданиятининг шаклланишда устоз-шогирд муносабатларининг аҳамияти.....	139
Dildora Sarimova	
Kimyoviy tajribalar maktab o'quvchilarining faolligini shakllantirish omili sifatida.....	142
Ilhom Madatov	
“Blended learning” texnologiyasi asosida tashkil etilgan darslarda qo'llaniluvchi zamonaviy metodikalar tahlili.....	145
Zamira Jalmatova	
Study of the theme of loneliness in the works of F.M.Dostoyevsky	149
Husan Musurmonov	
Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlarida o'smir-yoshlarning shaxsiy faoliyatini shakllantirish tendensiyalari.....	152
Madina Fayzullayeva, Djoanna Isheryakova	
Ingliz tilini o'rgatishda zamonaviy metodlar va texnologiyalarning ahamiyati	155
Aziza Toshpulatova	
Oliy ta'lim muassasalari talabalarida umummadaniy kompetensiyalarni shakllantirish	158
Shokirboy Mamatov	
Malakali basketbolchilarda texnik-taktik harakatlar samaradorligini oshirish metodikasi	160
Dildora Tursunova	
Hunarmand xotin-qizlar faoliyati (Jizzax viloyati misolida)	163

Gulandon Jo'rayeva	
Milliy-axloqiy qadriyatlarining o'ziga xos xususiyatlari.....	166
Zafar Namazov	
Basketbolning asosiy tushunchalari ta'rifi, o'yin qoidasi va musobaqa tashkil qilish asoslari.....	168
Dilnavoz Ibragimova	
O'qituvchi faoliyatida pedagogik kompetensiyaning o'rni va ahamiyati.....	172
Musharraf Yusubjanova	
Umumta'lim maktablarida ehtimollar nazariyasi va matematik statistika elementlarini o'rgatish strategiyalari	175
Olim Mukimov	
Short and long distance running technique.....	177
Xurshida Nuriddinova, Nilufar Xo'jamqulova	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda iqtisodiy tushunchalarni shakllantirishga integrativ yondashuvdagi usul va vositalar	180
Shahlo Yakubova	
Abdusaid Ko'chimov ijodida folklorizm	183
Shodonbek Madumarov	
Talabalarga lazer yordamida materiallarga ishlov berish va ularni qayta ishlashni o'qitish usullarini takomillashtirish	186
Sanobar Siddiqova, Gulal Kushokova	
Ta'lim jara'ida o'quvchilarning biliq, ijoдий faolligini oshirish	189
Zarnigor Jalolova	
Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarida bolalarni sport turlariga saralab olish kompetentligini rivojlantirish texnologiyalari	191
Bahrom Mavlonov	
Bolalar va o'smirlar maktablarida yengil atletika sport turi (qisqa masofaga yugurish) bo'yicha sportchilarni tayyorlashning texnik-taktik usullaridan foydalanish.....	194
Turgunboy Xoldarov, Abdurkarim J'rabayev	
Jismoniy tarbiya tizimida aqborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish.....	198
Durdona To'xtasinova	
Topishmoqlarning madaniyat va ta'limga ta'siri	201
Farhodjon Yo'ldoshev	
Yoshlarning ekologik madaniyatini shakllantirishda oilaning o'rni.....	204
Munira Babadjanova, Fazilat Jumaboyeva	
Ayollar kiyimini ishlab chiqarishda qayta ishlangan materiallardan foydalanishning tahlili	207
Ulug'bek Ismoilov	
Sun'iy intellekt vositasida o'quvchilarning kreativ qobiliyatlarini rivojlantirishning metodik asoslari	210
Maftuna Qarshiboyeva, Sevara Sunnatova	
Zamonaviy jamiyatda musiqaning ahamiyati	212
Bekmurod Anorboyev, Javlonbek Zulxaydarov	
O'zbekiston terma jamoasining Osiyo kubogi – 2023 bahslaridagi musobaqa texnik elementlari ko'rsatkichlari tahlili.....	215
Gulandon Jo'rayeva	
O'quvchilar jamoasidagi verbal agressiyani profilaktika qilishning o'ziga xos xususiyatlari.....	219
Kamola Pardayeva	
Innovatsion texnologiyalar sharoitida maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini oshirishda lug'at bilan ishlash usullari	222
Rasul Ruzmetov, Zakir Abdullaev, Adhamjon Nurmamatov	
Uzluksiz ta'lim tizimining boshlang'ich bosqichida jismoniy tarbiyani tashkil etish uslubiyati.....	225
Ma'mura Ismailova	
Adabiy ta'limda klaster vositalarida o'quvchilarni kitobxonlik kompetensiyasini shakllantirish metodik muammo sifatida.....	229
Mavjuda Dusanarova	
Nikoh to'ylariga xos taomlar: tasnifi va mahalliy xususiyatlari (Surxon vohasi misolida).....	232
Behzod Sodiqov	
Kimyo fanini o'qitishda kreativ va integrativ yondashuvning ahamiyati.....	236
Nargisa Ergasheva	

The use of modern approaches to teaching english in preschool educational institutions	239
Xurshid Xakimov, Madina Farmonova	
Oliy ta'lim muassasalarida ta'lim sifatini oshirishda uslub va strategiyalarning o'rni.....	242
Aziza Bobokeldiyeva	
Tortinchoq va uyatchan bolalarda kreativ qobiliyatlarni o'stirish.....	245
Sharifjon Rakhmanov	
Ecology and environment	249
Dilfuza Abbasova	
Koreys tilini chet tili sifatida o'qitish metodikasi.....	252
Sunnatulla Izzatullayev	
Talabalarda yengil atletika turlari bo'yicha musobaqalar o'tkazish va hakamlik qilish kompetensiyalarini takomillashtirish	256
Yulduz Akkulova	
U'qum mashqulotlarini modulli ta'lim texnologiyasi asosida loyixalash texnologiyasi.....	259
Roxila Abdullayeva	
Raqamli asrda talabalar o'rtasida dekarbonizatsiya madaniyatini targ'ib qilishdagi to'siqlarni bartaraf etish.....	261
O'ktam Eshonqulov, Kamola Eshonqulova	
Boshlang'ich sinfo'quvchilarini jismoniy sifatlarini rivojlantirishda milliy harakatli o'yinlarning samaradorligi	264
Nilufar Safarova	
Talabalarda ekologik kompetentlikni mustaqil ta'lim mashg'ulotlari orqali rivojlantirish zaruriyati	267
Hodirbek Yusu'pov, Xokimbek Ahmadbekov	
Pochta aloqasining boshqaruv jara'larini tashkil etishda avtomatlashtirilgan tizimning u'rn i va ahamiyati	271
Dilfuza Nosirova	
Gotovnost' uchitelya k professional'noy deyatelnosti kak odin iz etapov stanovleniya kompetentnosti.....	273
Kamoliddin Qodirjonov	
Ichki ishlar organlari xodimlari misolida yosh oilalarni hayotga tayyorlashning muhim jihatlari	277
Sitora Xabilova	
Yosh tarbiyachilarning kasbiy qobiliyatlarini shakllantirish.....	280
Baxtiyor Qodirov	
Bo'lajak texnologiya fani o'qituvchilarini tayyorlashda elektron darsliklardan foydalanishning ayrim jihatlari	283
Dilfuza Narmurodova	
Ingliz va o'zbek tillarida qurilishga oid so'zlarning chog'ishtirma tadqiqi	287
Bog'dagul Qarshiyeva	
Ingliz tilini o'qitishda muammoli kommunikativ-bilish topshiriqlari majmuasining o'rni.....	289
Zafarjon Xamraqulov	
Zamonaviy huquq darslari va ularga qo'yiladigan talablar	292
Dilafroz Kenjabaeva	
The using approaches in english as an important factors of education	294
Zafar Chorshanbiyev	
Elektron ta'lim muhitida kredit-modul tizimini tabaqalashtirilgan yondashuv asosida o'qitish mazmunini takomillashtirish	297
Nigina Sharipova	
Transformatsiya jarayonida tijorat banklariga investitsiyalarni jalb etishni shakllantirish	301
Javlonbek Rahimberdiyev	
Analiz problemi professional'no-lichnostnogo razvitiya i samorazvitiya studentov-sportsmenov	305
Malika Parpiyeva	
Formirovaniya avtopedagogicheskoy kompetentnosti u budushchikh pedaqogov v kontekste sovremennoy obrazovatel'nogo protsessa	309
Xalima Axmedova	
Multimedia vositalaridan foydalangan holda chet tilini o'qitish tajribasini takomillashtirish.....	312

Шовкат Норкулов, Далер Зиёдуллаев

ОТМларнинг жисмоний тарбия дарсларида шарқ якка кураш санъати элементлари ва саломатлик- тизимларини қўллаш самарадорлиги..... 314

Zaynura Kadirova

Markaziy Osiyo xalqlari yozuvi tarixiga bir nazar 318

Najotbek Isanov

Harbiy qism ofitserlarida pedagogik kuzatishni shakllantirish samaradorligini oshirishning asosiy usullari..... 322

Farangiz Xuramova

Mobil texnologiyalar yordamida tadqiqotchilik ko'nikmalarining rivojlantirish metodikasi 326

Mohira Hudayberdiyeva

Yuqori sinf o'quvchilarining ijtimoiy moslashuvini o'rganishga nazariy yondashuvlar 330

Baxtiyor Azimov

Sifatli ta'lim va ma'rifatga e'tibor 333

Shoira Usmanova, Xilola Xaydarova

Ijtimoiy faollik va raqobatbardosh mutaxassisning intellektual psixologik xususiyatlari 336

Feruza Tadjiyeva

Muhandislik grafikasida fanida aksonometriyaning amaliy maqbul bo'lgan dimetrik proeksiyalari ishlash metodi..... 339

Shukur Po'latov

Umumiy o'rta ta'limni muassasasini innovatsion boshqarishda klasterli yondashuv strategiyasi 342

Гульшод Хасанова

Креативная компетенция будущих учителей начальной школы 346

Gulnora Kaxarova

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda xalq qo'shiqlarining roli 349

Farxod Bozorov

Tasviriy san'at fanlarini o'qitishda zamonaviy metodlar..... 352

Mehriniso Yuldoshova

Maktabgacha yoshdagi bolalarda tabiat bilan tanishish orqali madaniy xulq-atvorni rivojlantirish 355

Nargiza Ravshanova

Pedagogika universitetida biologiya talabalari uchun ekologik pedagogika ta'lim tizimi 359

Turdali Sultanov

Boshlang'ich sinf o'quvchilarini o'yin texnologiyalari asosida ta'limga adaptatsiya qilishning pedagogik metodlari 362

Ra'no Pardayeva

Pedagogik mahoratni oshirishda zamonaviy texnologiyalarning ahamiyati..... 365

Nasiba Ruzimbaeva

The significance of social linguistics in understanding language, society and culture 368

Sanjar Mardov

Grafik ta'lim jarayonida animatsion elektron ta'lim resurslari vositasida ko'rgazmalilikni ta'minlash metodikasi..... 370

Navbahor Abramova

Talabalarning yozuv kompetensiyasini takomillashtirishning lingvodidaktik asoslari 374

Oydin Mo'minova

O'zbek tili darslarida kommunikativ kompetensiyalarni shakllantirish va takomillashtirish 378

Muxtarali Sultanov

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'quv-intellektual uquvlarni samarali rivojlantirish yo'nalishlari 382

Nazokat Abidova

Autizm spektrli o'quvchilarning ota-onalari va maxsus maktab hamkorligining ijobiy samarasi..... 385

Nafisa Mamaraximova

Boshlang'ich sinf o'qish savodxonligi darslarida lug'at ustida ishlashning ahamiyati..... 388

Сайфиддин Оканов

Функциональные возможности имен прилагательных русского

языка в художественных текстах 391

Maloxat Muxitdinova

Maktabgacha ta'limda musiqiy-ritmik harakatlar ahamiyati 395

Klara Axmetova

Мониторинг системы повышения квалификации и профессионального роста педагогов..... 398

Мухаммад Султонов

Исломий қадриятларга маънавий эҳтиёжнинг ўсиб бориши ва унинг масъулият билан алоқадорлиги 401

Sarvigul Murodova

O'zbekistonda maktab yoshidagi autizm spektri buzilishlari bo'lgan bolalarga pedagogik yordamni tashkil etilishi..... 405

Селби Давлетова

Мактаб ўқувчиларини таянч компетенцияларини ривожлантириш ва уни такомиллаштиришнинг назарий асослари 408

Kamronbek Saparboyev

Millatlararo munosabatlar sohasida davlat siyosatining konstitutsiyaviy asoslari..... 411

Мухлиса Омонова

Индивидуал таълим тамойиллари асосида талабаларнинг танқидий фикрлашни ривожлантириш технологиялари... 414

Dilnoza Zokirova

Oliy ta'limda bo'lajak mutaxassislarni tayyorlashda innovatsion va integratsion ta'lim texnologiyalaridan foydalanish 418

Zayniddin Boltayev

Sharq etnopedagogikasida jismoniy yetuk shaxs obrazi..... 421

Ozoda Tolipova

Abdulla Avloniyning "Turkiy guliston yoxud axloq" asarining inson qadri va sifatini oshirishdagi o'rni 425

Gulchehra Roziqova

Oliy ta'lim muassasasi pedagoglarining gender tengligini takomillashtirishning o'ziga xos xususiyatlari..... 427

Аслиддин Камолов

Машиғулот жараёнида ўрта масофага югурувчилани жисмоний тайёргарлигини такомиллаштириш..... 430

Dildora Turdaliyeva

Umumta'lim maktablarida tasviriy san'at o'qitishning zamonaviy metodlari 433

Ibrat Atakav

5-6 sinflarda "Tarbiya" fanini o'qitishda pedagogik dasturiy vositalar ishlab chiqish usullari..... 436

Umidjon Yalgashev

Fizika fanini o'qitishda virtual laboratoriyalardan foydalanib talabalarning kasbiy tayyorgarligini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari 440

Gulnoza Xasanova

Ta'lim jarayonida o'qituvchilarning pedagogik qobiliyatlarini integrativ yo'nalishda takomillashtirishning ahamiyati..... 443

Ulug'bek Yusupov

Oliy ta'lim muassasalarida tasviriy san'at turi haykaltaroshlik fanini o'qitish orqali talabalarni ijodiy jarayonga o'rgatish..... 446

Малика Хакимова

Техник олий таълим муассасаларида "Муҳандислик графикаси" фанини инновацион ёндашув асосида ўқитишнинг мазмуни ва таъкилий-педагогик шарт-шароитлари 450

Rustam Jabbarov

Oliy ta'lim muassasalarida amaliy bezak san'ati fanini o'qitish va uni raqamlashtirishning zarurati 452

Madinaxon Arslanova

Bo'lajak oligofrenopedagoglarni innovatsion kasbiy-pedagogik kompetensiyalarni rivojlantirish 456

Fozilbek Jo'rayev

Jamoat xavfsizligi va deviant xulq-atvorli o'smirlar: muammolar va yechimlar..... 459

Nilufar Karimova

Kichik maktab yoshida o'yin texnologiyalaridan foydalanib refleksiv ko'nikmalarni shakllantirishning ahamiyati..... 462

Orifjon Muxiddinov

Milliy ta'limning jismoniy madaniyatlarni shakllantirishga ta'siri..... 465

Feruz Saidova

Maktabgacha ta'lim tarbiyachilarida kreativlik kompetentligini rivojlantirish orqali estetik tarbiya mexanizmlarini takomillashtirishning ilmiy-nazariy pedagogik asoslari..... 468

Сайфиддин Оканов

Использование прилагательных цветообозначения как художественный прием в произведениях Дины Рубиной... 472

Ra'no Boltayeva, Mavlon Bekmirzayev

Talabalarining ilmiy yo'nalganlik faoliyatida kinestetik ta'sir vositalari transformatsiyasi..... 475

Adhamjon Ziyayev

Kichik maktab yoshi o'quvchilarida fuqarolik tuyg'usini shakllantirishda darsdan tashqi ishlarning imkoniyatlari..... 478

Malika Po'latxo'jayeva

Eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalar tarbiyasida asab-ruhiy faoliyatining o'ziga xosligi..... 481

Shirinbek Nurboyev

Xalq dostonlarini o'rganishning lingvistik asoslari..... 484

Laylo Nurmuhammedova

Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarning mehnat tarbiyasi... 488

Dilfuza Anvarova

Aqliy rivojlanishda nuqsoni bo'lgan bolalarni ijtimoiy maishiy hayotga tayyorlashda tarbiyaviy jarayonda moslashtirish yo'llari..... 491

Utkirbek Abdakimov

Kooperativ o'qitish texnologiyalari asosida talabalar mustaqil ta'limini tashkil etish xususiyatlari..... 494

Xulkarxan Djumaeva

Формирование духовности учащихся начального образования на основе общественных ценностей..... 497

Oyjamol Ergasheva

O'quvchilar jamoasida yuzaga keladigan nizoli vaziyatlarni hal etishning samarali yo'llari..... 500

Bunyodjon Nosirov

Pedagog kadrlar kasbiy kompetentligini takomillashtirishda masofaviy ta'lim modellari..... 504

Khalifa Paluanova

Exploring pragmalinguodidactic approaches in language teaching..... 507

Люция Шамсутдинова

Основные факторы влияющие на процесс совершенствования прагматической компетенции у студентов..... 510

Xurshid Nekboyev, E'zoza Xoliyorova

Mediata'limning mohiyati va asosiy tushunchalari..... 512

Фирюза Рахматова

Талабаларда интегратив ёндашув асосида таянч компетенцияларни ривожлантиришнинг ўзига хос хусусиятлари..... 516

Nilufar Mamatkulova

Filologiya ta'lim yo'nalishida og'zaki va yozma nutqni rivojlantirishning amaliy metodlari..... 519

Nodir Murtazoyev

Buxoroda maqomchilik san'atining rivojlanishi..... 522

Муниса Усмонова

Место и роль гуманитарной культуры в процессе социализации личности..... 525

Zebo Mamaramova

Yuqori sinf o'quvchilarini oilaviy hayotga tayyorlashda bilingvizmning ijobiy va salbiy jihatlari..... 528

Nizomiddin Qarshiboyev

M-learning texnologiyalari vositasida ta'lim jarayonini rivojlantirishning zarurati..... 530

Bibixol Karimova

O'quvchilarni savodga o'rgatishda o'qituvchining pedagogik mahorati mazmuni..... 533

Nargiza Khurramova

Theoretical approaches of phraseological units in English and Uzbek languages..... 535

Фаррухбек Жұраев

Теоретические основы проектирования правовых средств противодействия коррупции..... 538

Lobar Rizayeva

Ta'lim tizimini modernizatsiyalashga doir zamonaviy konseptual nazariyalar diskursi..... 540

Dilfuza Teshabayeva

Pragmatical aspect of transmitting new phenomena in socio-political segment of mass media..... 543

Бегали Холмиров

Электрон валюта муносабатларини тартибга солишда Финландия тажрибаси..... 547

Dilfuza Nosirova

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilari uchun "pedagogik mahorat" darslari samaradorligini oshirishning shart-sharoitlari... 551

Shaxnoza Umarova

Boshlang'ich ta'limda tarbiya fanini o'qitishda pedagogik-metodik yondashuvlar nazariyasi va amaliyoti..... 554

Alijon Niyozmetov

Animatsion elektron ta'lim resurslari vositasida chizmachilik fanida ko'rgazmalilikni ta'minlash metodikasini takomillashtirish..... 558

Umida Murtazayeva

Ta'limda mobil texnologiyalarni qo'llashning ahamiyati..... 562

Dildora Pulatova

Bolaning shaxs sifatida shakllanishida maktabdan tashqari ta'limning o'rni..... 565

Sardor Hazratqulov

Basketbolchilarning jismoniy tayyorgarlik rivojining harakat faoliyati rejimiga bog'liqligi..... 568

Gulnozaxon Rasulova

Modulli funksiyalarning integrallarini hisoblash usullari..... 572

Shakhnoza Turaeva

The significance of using communicative language teaching in teaching foreign language to students of Higher Education..... 575

Муслимбек Абдирасулов

Марказий Осиё давлатларининг ёшларга оид давлат сиёсатини амалга оширишда қўлланиладиган ташкилий-ҳуқуқий асослари..... 579

Madina Nuriddinova

Xorijiy tillarni o'qitishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining evolyutsiyasi..... 582

Sadoqat Xusanova

Maktabgacha yoshdagi bolalarni aqliy intellektual rivojlantirishda yosh va individual xususiyatlarini hisobga olishning pedagogik imkoniyatlari..... 585

Alibek Abdullayev

Informatika o'qituvchisini kasbiy tayyorgarligini rivojlantirishda metodologik yondashuvlar integratsiyasi..... 588

Gulnoza Bekmuradova

Ilmiy-pedagogik kadrlar tayyorlash ishlari sifatini boshqarish mexanizmlari..... 591

Muslima Imamkulova

Talabalarda rus tili darslari orqali pedagogik texnologiyalarni rivojlantirish metodikasi..... 595

Тўйчи Ахмедов

Жамоатчилик кенгаши — ижроия ҳокимияти фаолиятига қўмаклашувчи институт сифатида..... 598

Sanobar Kuldashaeva

Ona tili ta'limida raqamli texnologiyalarning tatbiqi..... 601

Adolatkhon Ibodullayeva

The crucial role of needs analysis in learning languages..... 606

Abdusalim Kenjaboyev

Yoshlarda ma'naviy-mafkuraviy immunitetni shakllantirishda oila, mahalla va ta'lim muassasalari hamkorligi..... 608

Dilrabo Kurbanova, Umida Jurayeva

Kichik yoshdagi o'quvchilarni axloqiy tarbiyalashda xalq og'zaki ijodi namunalarining o'rni..... 611

Muhabbat Istamova

Korxonalarni inqirozga qarshi boshqarishda strategiyaning samaradorligini ta'minlash yo'llari..... 614

Baxtiyor Sultonov, Aziza Mamanazarova

Yosh futbolchilarning tezkor-kuch jismoniy sifatlarini takomillashtirish samaradorligi..... 617

Sarvinov Xo'jamberdiyeva

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining divergent tafakkurini rivojlantirishga doir ilmiy tadqiqotlar va ilg'or xorijiy tajribalar tahlili..... 620

Muyassar Yakubova, Vasila Mirzaraimova, Anvar Raximov

Muhandislik grafikasi fanini o'qitishda kompyuter texnologiyalarni o'rni..... 623

Xamrakul Sanakulov

Boshlang'ich sinflarda matematika darslarini zamonaviy metodlar yordamida tashkil etish..... 626

Zoxidaxon Djumayeva

IV sinfdagi tabiiy fanlarni O'rta Osiyo mutafakkirlari merosidan foydalanib o'qitish metodikasi..... 629

Aygu'ul Xalmutimova

Педагогические особенности экологического правового воспитания в семье..... 632

Saloxiddin Siradjiev

Raqamli ta'lim resurslarni modelashtirishga o'rgatishda dasturiy paketlardan foydalanishning didaktik asoslari..... 635

Huzora Xamidova, Sitora Xamidova

Развитие педагогических качеств студентов в учебном процессе..... 638

Hakima Sharipova

Kimyoni muammoli o'qitish kimyo darslari samaradorligini oshirishning muhim omili sifatida..... 640

Dilshod Haydarov, Mirjalol Haydarov

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining integratsiyalashgan texnologik loyihalash kompetentligini takomillashtirish zarurati..... 643

O'g'ilshod Toshboyeva

Pedagoglar emotsional intellektini rivojlantirish orqali kommunikativ tayyorgarligini takomillashtirish metodikasi..... 646

Sojida Ochilova, Muzaffar Ochilov, Farangiz Xuramova, Maxsud Usmonov

Sonli qatorlar (Musbat hadli qatorlarning yaqinlashish teoremlari. Leybnis teoremasi, absolyut va shartli yaqinlashish)..... 650

Oybek Jo'lmurodov

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarni pedagogik qo'llab-quvvatlashning pedagogik-psixologik jihatlari..... 653

Aziza Mamanova

Yengil atletika bilan shug'ullanuvchi 13-14 yoshli sportchilarning individual psixologik xususiyatlarini o'rganish va takomillashtirish..... 656

Dilfuza Ochilova, Zamiira Saparova

Особенности сюжетно-ролевой игры в гендерном воспитании детей..... 659

Salimjon Maxmudov

Boshlang'ich sinf o'quvchilarini o'qish malakalarini shakllantirishning psixologik asoslari..... 662

Sanobar Siddiqova

Узлуксиз таълим жараёнида ижодкор шахсни тарбиялашнинг педагогик-психологик масалалари..... 665

Nasiba Jumanova

Boshlang'ich ta'limda o'yin texnologiyalarni takomillashtirish orqali ta'lim samaradorligini oshirishning afzalliklari..... 668

Akbar Eshmurodov

Маънавий ривожланиш миллий суверенитетни сақлаш омили сифатида..... 671

Lola Razikova

Pedagogik va innovatsion texnologiyadan ta'lim jarayonida foydalanish..... 674

Umida Zaripboyeva

Hofiz Xorazmiy — devonnavis ijodkor..... 677

Kamil Baltabaev, Husan Umarov, Nafisa Tairova

In diesel engine power systems, optimization of injector parameters for uniform spray of dimethyl ether..... 680

Mafuna Qarshiboyeva, Sevvara Sunnatova

Xor jamoalarini tashkil qilish va boshqarish..... 683

Dilnoza Kulboyeva

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining kreativ qobiliyatlarini rivojlantirish mazmuni va tuzilmasi..... 686

Muzaffar Ochilov, Sojida Ochilova, Maxinur Xasanova, Maxsud Usmonov

Furye qatori haqida umumiy tushunchalar va funksiyalarni Furye qatoriga yoyish usullari..... 689

Adiba O'razboyeva

Kurash sport turi orqali talabalarni pedagogik jihatdan tarbiyalash..... 693

Zuxra Akramova

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining mantiqiy tafakkurini shakllantirishning tahliliy natijalari..... 696

Saida Abdieva

Effective English teaching methodologies prioritize genuine communication and interaction..... 700

Saodat Muratova, Kamronbek Kaххоров, Azizbek Suyunov, Sitora Abdurashidova, Nilufar Abdurajabborova

Современные представления об этиологии и патогенезе воспалительных заболеваний пародонта у лиц с патологией сердечно-сосудистой системы (обзор литературы)..... 702

Kamila Alikberova

The influence of culture on language and communication..... 706

Bahadir Jumadurdiyev

Kurash turlarining paydo bo'lishi va tarixiy manbalari..... 709

Shaxnoza Xashimova

The development of gastronomic tourism in Uzbekistan..... 712

Nargiz Shavazi, Yulduz Tangirova

Муддатдан олдин тухумдон етишмовчилиги: муаммонинг замонавий кўриниши..... 714

Aziz Komilov

Milliy kurash turlari va uni o'qitish texnologiyalari fanining jismoniy tarbiya fanlari tizimida tutgan o'rni va ahamiyati..... 718

Shakhzoda Gulyamova

The effectiveness of inductive and deductive method in teaching grammar..... 721

Maxmuda Yakubova, Shoira Saidova

Chizma geometriya va muhandislik grafikasi kursini o'qitishdagi muqarar o'zgarishlar haqida..... 724

Odinaxon Karimova

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyalanuvchilarida ekskursiya vositasida ekologik madaniyatni shakllantirish..... 727

Askar Sabirbaev

The importance of mobile applications in informatics..... 729

Nilufar Xamrayeva

Tilshunoslarning sotsiologiyaviy haqidagi qarashlari..... 732

Kavcar Turdiyeva

Доно сўзни айтгувчи мураббий..... 735

Firuz Abdusalomov

The emergence, components and techniques for issuing military order..... 738

Saodat Muratova, Sevinch Mamatjafarova, Saïdahon Saïdazimova, Jasmina Sharopova

Клиническая оценка прогноза развития пародонтита у лиц с сердечно-сосудистой патологией..... 742

Lobar Abdullayeva

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining nutqiy kompetensiyalarini rivojlantirishga metodik tayyorgarligini takomillashtirishning pedagogik jihatlari..... 744

Kamola Arifova, Azizbek Nazmutdinov, Gulrukh Taxirova, Mirzayor Inoyatov

Гидродинамические подпипники скольжения щеки вала, прогнозирование ресурса трибосоединений и методика их использования..... 748

Sunnatulla Musamedov

O'zbekiston zamonaviy fotosan'atida uslublarning qo'llanilishi..... 751

Javlonbek Zulxaydarov

Pedagogik ta'lim klasteri ahamiyati va ta'lim klasterlarini takomillashtirish..... 754

Asqar Qo'shmurodov

Bo'lajak maktab menejerlarida iqtisodiy kompetensiyalarni shakllantirish va rivojlantirish omillari..... 757

Gulnoza Kamtaeva

Самарқанднинг буюк мударрис олимлари..... 759

ди. Давлат органлари фаолияти бўйича амалга оширилаётган тадбирларни мониторинг қилиш асносида ахборот олиш имкониятларини таҳлил қилиш, фуқароларга қулайликлар яратиш ва шаффофликни таъминлаш борасидаги чор-тадбирларни ишлаб чиқиш бўйича таклифлар киритиши мумкин. Жамоатчилик кенгаши мазкур жараёнда фуқаролик жамияти институтлари ва фуқароларнинг хоҳиш-истакларини инобатга олади. Ахборот сиёсатини жамият учун мақбуллаштириш бўйича ўз нуктаи назарини ифода этади. Ўз навбатида ташкилотнинг расмий веб-сайтида жамоатчилик кенгаши фаолиятига тааллуқли очик ахборотларни жойлаштириб бориши ва ҳар чоракда мавжуд ахборотларни янгиланишини таъминлаши зарур. Лекин жамоатчилик кенгаши ҳақидаги маълумотларни расмий веб-сайтларга жойлаштиришда ахборот хизматлари фаол роль ўйнаши керак. Чунки жамоат-

чилик кенгаши аъзолари ўз фаолиятида бунга етарли эътибор бера олмаслигини вазирлик ва идораларнинг расмий веб-сайтларидаги жамоатчилик кенгаши учун ажратилган рукнлар кўрсатиб турибди.

Шундай қилиб, жамоатчилик кенгашлари давлат бошқарувининг янада демократлаштириш, Ўзбекистонни ривожлантириш бўйича 2017-2021 йилларга мўлжалланган Ҳаракатлар стратегиясида белгиланган вазифаларни рўёбга чиқариш, давлат органлари билан фуқаролар ва нодавлат нотижорат ташкилотлари ўртасида боғловчи тузилма сифатида шакллантирилди. Мустақиллик йилларида жамоатчилик кенгашлари айрим ижро идораларидагина бор эди. Бугунги кундаги талабга кўра давлат органлари, хусусан, вазирликлар, қўмиталар, ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари ва маҳаллий давлат ҳокимияти идоралари жамоатчилик кенгашларини тузишлари шартлиги белгилаб қўйилган.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 04 июлдаги “Давлат органлари ҳузурида жамоатчилик кенгашлари фаолиятини ташкил этиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ–3837-сон қарори. <https://lex.uz/docs/3808838>
2. O‘zbekiston Respublikasi Axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalarini rivojlantirish vazirligi jamoatchilik maslahat Kengashi to‘g‘risida Nizom. 09.12.2016. https://mitc.uz/uz/pages/council_orders
3. Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлиги ҳузуридаги Жамоатчилик кенгаши томонидан 2022 йил II чорак давомида ўтказилган йиғилишлар ва кун тартибидаги асосий масалалар юзасидан маълумот. <https://ssv.ssv.uz/uploads/pages/%D0%96>
4. Олий таълим, фан ва инновациялар вазирлиги ҳузуридаги Таълим-фан жамоатчилик кенгаши маълумотлари. 29.02.2024 йил.
5. Ички ишлар органларини халқчил тузилмага айлантириш йўлида. <https://nuz.uz/uz/zhamoat/1216979-ichki-ishlar-organlarini-halkchil-tuzilmaga-ajlantirish-jylida.html>
6. 2022 йилги Давлат дастурининг 1 сентябрь ҳолатига бажарилиши бўйича маълумотнома. <https://ymh.uz>
7. Маълумот. https://soliq.uz/storage/files/January2024/000000008_c4470d3018cf359f451003d.pdf

ONA TILI TA'LIMIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING TATBIQI

Sanobar Kuldasheva,

Alisher Navoiy nomidagi

Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti

“Ona tili ta'limi” kafedrası katta o'qituvchisi

Annotatsiya

Maqolada ona tilini o'qitishda zamonaviy yondashuvlar, til ta'limida multimedia vositalaridan unumli foydalanish, metodik dasturlarning yaratilishi, darslik va o'qituvchi kitoblari giperhavolalarning berilishi va ushbu imkoniyatlar orqali o'quvchilarni fanga qiziqtirish haqida fikr yuritilgan. Multimedia vositalari hamda multimedia dasturlari farqlangan. Chiziqli va chiziqli bo'lmagan multimedia turlari haqidagi ma'lumotlar ilmiy sharhlanib, asosan, darsning qaysi bosqichlarida tegishli turlaridan samarali foydalanish izohlab berilgan.

Kalit so'zlar: raqamli yondashuv, multimedia vositalari, giperhavola, chiziqli multimedia, chiziqli bo'lmagan multimedia, multimedia dasturlari, internet resurslar, jismoniy tashuvchilar.

Аннотация

В статье рассматриваются современные подходы к обучению родному языку, эффективное использование мультимедийных средств в языковом обучении, создание методических программ, обеспечение гиперссылок в учебниках и учебниках учителя, а также использование этих возможностей для интереса учащихся к науке.

Различают мультимедийные инструменты и мультимедийные программы. Информация о линейных и нелинейных видах мультимедиа получила научное толкование, преимущественно на этапах урока объяснялось эффективное использование соответствующих видов.

Ключевые слова: цифровой подход, средства мультимедиа, гиперссылка, линейное мультимедиа, нелинейное мультимедиа, мультимедийные программы, интернет-ресурсы, физические носители.

Annotation

The article discusses modern approaches to teaching the mother tongue, the effective use of multimedia tools in language education, the creation of methodological programs, the provision of hyperlinks in textbooks and teacher's books, and the use of these opportunities to interest students in science. Multimedia tools and multimedia programs are distinguished. Information about linear and non-linear types of multimedia has been scientifically interpreted, mainly in which stages of the lesson the effective use of the relevant types has been explained.

Keywords: digital approach, multimedia tools, hyperlink, linear multimedia, non-linear multimedia, multimedia programs, Internet resources, physical carriers.

Jamiyatimizda innovatsion axborot texnologiyalaridan o'quv jarayonlarida samarali foydalanish va uni qo'llashga bo'lgan talab, unga bo'lgan qiziqish va e'tibor tobora kuchayib bormoqda. Albatta, buning muhim sabablaridan biri shuki, an'anaviy ta'limda e'tibor faqat tayyor hosil qilingan bilimlarni egallashga, grammatik qoidalarini yodlashga qaratilgan. Zamonaviy pedagogika esa o'quvchilarning egallayotgan bilimlarini o'zlari saralab topishga, mustaqil fikrlab tahlil qilishga, oxirgi yechim va xulosalarni erkin keltirib chiqarishga, hatto o'z bilimlarini xolisona baholashga o'rgatadi. Zamonaviy pedagogika talablari multimedia vositalari orqali qiyinchiliksiz amalga oshiriladi. "Ta'lim muassasalarida mediamadaniyatni ta'lim va medianing integratsiyasi asosida rivojlantirish faoliyatini yo'lga qo'yish, mediabilimlarni integrativ yondashuv asosida takomillashtirish orqali mediakompetentlikni rivojlantirish dolzarb ahamiyat kasb etmoqda" [1, 3]. Darhaqiqat, bugungi kunda bilim olishimiz, yashashimiz, hayot tarzimiz, jamiyatdagi o'rnimiz — barchasi media bilan bog'liqdek go'yo. Mediarivojimiz, mediamadaniyatimiz jamiyatdagi o'rnimizni belgilashda ham muhim rol o'ynayapti. Shuning uchun bugungi kunda maktabgacha va maktabdagi ta'limni media bilan integratsiyalash o'quvchiga ham qiziqish uyg'otadi, ham hayot bilan yaqinlashtiradi. Shu jihatdan darslarni multimedia vositalaridan foydalangan holda tashkil etish tobora dolzarblik kasb etib bormoqda.

Multimedia vositalaridan foydalanishda bir qator imkoniyatlar yuzaga keladi. Bulardan biri ayni paytda yana bir qancha qo'shimcha ma'lumotlar bilan tanishib chiqish uchun havoalarning mavjudligidir. Jumladan, ayrim giperhavolalar adabiy yoki musiqiy asarni ilk manba bilan, uning turli xildagi ko'rinishi yoki ijrosi bilan (turli variantdagi tarjimalari bilan) bog'lash imkonini beradi. "Assosiativ giperhavolalar musiqiy, tasviriy san'at va badiiy asarlarni assotsiativlar, jismoniy tashuvchilar (cd, Dvd, flesh-karta) hamda onlayn-maydon orqali sayt sahifalari yoki turli portallardagi axborotlar bilan bog'lash orqali foydalana oladi" [2, 188]. Bilamizki, ona tili darsliklarida "matn bilan ishlash", "lug'at bilan ishlash"ga doir mashq va topshiriqlar ko'plab kiritilyapti. Bu hodisa o'qituvchi va o'quvchilarni lug'at kitoblari bilan ishlashga majbur

etadi. Ayni paytda multimedia vositalarini qo'llash foydalanish o'qituvchi uchun ham, o'quvchi uchun ham imkoniyat eshigini ochadi. Darsliklarning multimedia ilovalari yaratilganda, matnda berilgan so'zning ustidagi tugmachani bosib, elektron lug'atlar bilan ulanish, so'zning mazmun-mohiyati mavjud manbalarda qanday ma'no kasb etib kelganligiga guvoh bo'lish imkoniyatlari paydo bo'ladi.

N.Moreva o'quv videoroliklari bugun nisbatan kengroq qo'llana boshlanganini, ular o'zida kino, ovoqli yozuv hamda televideniye imkoniyatlarini mujassamlashtirganini ta'kidlaydi va uning afzalliklarini e'tirof etadi. O.V.Shlikovanning ta'kidlashicha: "Multimedia an'anaviy statik vizual (matn va grafika) axborotni dinamik (nutq, musiqa, videolavhalar, animatsiya va boshqalar) axborot bilan qo'shish texnologiyasidir" [3, 9]. Ya'ni aytish joiz bo'lsa, multimedia texnologiyasida statik axborot ovoz va harakatlar yordamida "jonlantirib" taqdim etiladi. Matn ko'rinishidagi ma'lumotni o'quvchi o'qiydi, ammo u qay darajada anglaydi? Ba'zi holatlarda bu masala ikkinchi darajali bo'lib qolayotgandek. Multimedia vositalaridan foydalanilganda bolada anglash ko'nikmalari rivojlanadi. Endi u faqat o'qib tushunish bilan cheklanmaydi, balki o'qigan axborotini ekrandagi harakatlar orqali ko'radi, eshitadi. Olinadigan ma'lumot barcha qabul kanallari orqali miyaga yetib borganda, tez va to'g'ri anglash sodir bo'ladi.

Berardi Simon o'z tadqiqotida "multimedia o'quv materiallari o'rganuvchining madaniyatlararo kompetensiyasini oshirish, nutq faoliyatining turlari, jumladan, o'qish va tinglash bo'yicha malakasini oshirish uchun yanada qulay shart-sharoitlarni yaratishga imkon berishini" [4:9] ta'kidlaydi. Nutq me'yorlariga (ton, talaffuz, diksiya) amal qilingan holda yozilgan audiomatnlarni takror-takror tinglaydi va o'z nutqining sofligi, aniqligi, ravonligi ustida ishlash imkoniyatiga ega bo'ladi.

Tajribalardan shu ayonki, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini ta'lim tizimida joriy etish, dars mashg'ulotlarida ushbu texnologiyalarning turli shakllaridan samarali foydalanish nafaqat mazkur sohadagi bilim va malakalarning rivojlanishiga xizmat qiladi, vaholanki, o'quvchi dunyoqarashining shakllanishiga, o'z yo'lini

mustaqil tanlashiga, shaxsiy fazilatlarining mukammalla-shuviga ta'sir ko'rsatadi, bilim olish jarayoniga bo'lgan qiziqishini oshirishga, o'rganishni takomillashtirishga xizmat qiladi. Ko'plab olimlarning fikriga ko'ra, AKT o'quvchilarning ijodiy tafakkuri rivojlanishiga ham jiddiy ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Matn, nutq, grafika, animatsiya, audio, video kabi turlicha usullarning kombinatsiyasidan yaratilgan yangi, zamonaviy mahsulotlardan ona tili mashg'ulotlarida unumli va o'rinli foydalanib darsning mazmuni va shaklini ta'minlash o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish, kreativ fikrlashlarini takomillashtirishda yangi imkoniyatlar eshigini ochadi: ma'lumotlardan tezkor foydalanish, audio va vizual materiallardan istalgan makon va zamonda foydalana olish mumkinligi, ko'rib idrok qilishni, mustaqil, ongli ravishda xulosa chiqarishni osonlashtiradi. Multimedia vositalari asosida o'quvchi, talabalarga ta'lim berish va kadrlarni qayta tayyorlash hozirgi kunning dolzarb masalalaridandir" [5, 26]. Fikrlashning quyi bosqichlari (o'qing, tushunganingizni gapirib bering, ko'chirib oling kabi)dan fikrlashning yuqori bosqichlari (analiz, sintez qilish, kreativ fikrlash)ga chiqish multimedia vositalari orqali qulayroq amalga oshiriladi.

Zhen Wang va Jianbo He o'z tadqiqotlarida kompyuter va tegishli texnik jihozlar, rasmlar, matnlar, tovushlar, tasvirlar va turli xil ommaviy axborot vositalari

ma'lumotlarini raqamli ravishda olish, boshqarish, aloqa qilish va qayta ishlash uchun yangi avlod kompyuter integratsiyalashgan va foydalanuvchilarga interaktiv ma'lumotlarni taqdim etish hamda muloqot o'rnatish muhiti ekanligini ta'kidlaydi. Multimediali axborot tasvir, tovush va animatsiya kombinatsiyasini birlashtiradi va foydalanuvchi terminaliga ko'p o'lchovli, ko'p burchakli va ko'p rejimda uzatish imkonini beradi. Multimedia texnologiyasi bir nechta axborot obyektlarini birlashtirib, qayta ishlanib, so'ng o'quvchiga har tomonlama ta'sir asosida taqdim etiladi. Ko'rish, eshitish, bajarib ko'rishning parallel holda bir vaqtning o'zida amalga oshirish esa o'quvchilarning muhokama qilishi, xulosa chiqarishi uchun kuchli ijobiy ta'sir ko'rsata oladigan omilga aylanadi. Mana shu jarayonlarning nisbatan qisqa muddat (vaqt oralig'i)da bajarish esa o'quvchining ijodiy fikrlashi, mushohadasi, eng muhimi, natijani ko'z oldida yuzaga kelishi asosida o'ziga bo'lgan ishonchning kuchayishiga olib keladi.

Tadqiqot davomida ona tili va adabiyot o'qituvchilaridan multimedia vositalaridan qay darajada foydalanishlari to'g'risida so'rovnoma o'tkazildi. So'rovnoma natijalari 1-jadvalda aks ettirildi.

O'qituvchilar orasida o'tkazilgan so'rovnoma natijalari (100 nafar o'qituvchi)

1-jadval

Javob variantlari	Berilgan javoblar soni	Berilmagan javoblar soni	Foizda	Javob variantlari	Berilgan javoblar soni	Berilmagan javoblar soni	Foizda
1. Ona tili ta'limida multimedia vositalaridan foydalanasizmi?				3. Dars jarayonida multimedia vositalaridan foydalanish uchun maktabda shart-sharoit yetarliymi?			
A)	81	–	81%	A)	78	–	78%
B)	9	–	9%	B)	9	–	9%
C)	8	–	8%	C)	11	–	11%
D)	–	–	0%	D)	2	–	2%
2. Multimediali texnologiya deganda nimani tushunasiz?				4. Dars jarayonida foydalanish uchun multimedia texnologiyasi yaratishga harakat qilib ko'rganmisiz?			
A)	95	–	95%	A)	78	–	78%
B)	5	–	5%	B)	9	–	9%
C)	–	–	0%	C)	11	–	11%
D)	–	–	0%	D)	2	–	2%
3. Sizningcha, ona tili darslarining qaysi bosqichlarida multimedia vositalaridan unumli foydalansa bo'ladi?				6. Qo'lingizda tayyor holatdagi multimedia texnologiyalari mavjud bo'lsa, dars jarayoniga tatbiq etarmidingiz?			
A)	67	–	67%	A)	85	–	85%
B)	21	–	21%	B)	15	–	15%
C)	6	–	6%	C)	–	–	0%
D)	6	–	6%	D)	–	–	0%

Quyida so'rovnomaning ba'zi jihatlarini tahlilga tortamiz. "Ona tili ta'limida multimedia vositalaridan foydalanasizmi?" degan birinchi savolga 100 ta o'qituvchining 83 nafari "ba'zan foydalanaman", 9 nafari "o'quvchilarni qiziqitira olmayman, sinfda tartib yo'qoladi", 8 nafari "an'anaviy usul menga ma'qulroq", deb javob qaytargan. Respondentlardan hech kim D punktdagi "Kompyuter vositalaridan foydalanishni bilmayman" degan to'xtamni tanlamagan. Demak, aksariyat o'qituvchilar multimedia vositalari deganda AKTning barcha imtiyozlarini nazarda tutgan va foydalanib turishini ta'kidlagan. 9 nafari B punktni tanlaganining sababi bu jarayonda o'quvchilarda erkinlik paydo bo'lishi hamda boshqaruvchilik nazoratini qo'ldan chiqarib yuborishini aytadi. AKTdan foydalana olmaydigan o'qituvchi topilmaydi, ammo qay darajada foydalana olishi e'tiborga molik.

2-savol: "Multimediali texnologiya deganda nimani tushunasiz?"

95 nafar o'qituvchi "Darsda video va audiolardan foydalanishni tushunaman" deb, 5 nafari "Harakatli animatsiyalardan foydalanishni tushunaman" deb javob bergan. Bundan ko'rinib turibdiki, aksariyat o'qituvchilar multimedia vositalari (matn, nutq, tasvir, video, animatsiya)dan foydalanib, multimedia texnologiyalari yaratilishini hali to'la-to'kis tushunib yetmagan. Dars jarayonida audiolardan foydalanishni yoki videodarslardan parcha qo'yib berishni multimedia texnologiyasidan foydalanish deb tushunishadi. To'g'ri, video, audio, animatsiyalar multimedia vositasi hisoblanadi, ammo biz savolda multimedia texnologiyasini nazarda tutgan edik.

4-savol: "Dars jarayonida multimedia vositalaridan foydalanish uchun maktabda shart-sharoit yetarli?"

78 nafar o'qituvchi "Shaxsiy kompyuterimdan foydalanaman" deb, 9 nafari "Multimedia ishlanmalari yo'q, shuning uchun foydalanmayman" deb, 11 nafari "Yetarli emas, shuning uchun har doim foydalana olmayman" deb, 2 nafari "Sinf xonasi barcha vositalar bilan jihozlangan" degan javob ustida to'xtalganlar. Bundan kelib chiqadiki, maktablarda ona tili xonalari kompyuter vositalari bilan yetarlicha jihozlanmagan, internet tarmoqlari doimiy ravishda ishlamaydi yoki past tezlikda ishlaydi, WiFi tarmoqlari faqat informatika xonalarida mavjud. O'rta umumta'lim maktablarida 2ta yo 3ta videoprojektorlar mavjud, ularning hammasi ham soz holatda emas. Kompyuter vositasida o'quvchilar bilimini baholashga zarurat tug'ilgandagina darslar kompyuter bilan jihozlangan informatika xonalarida tashkil etiladi. Aksariyat hollarda o'qituvchi shaxsiy kompyuterini proyektorga ulab darsda foydalanish imkoniyatiga ega xolos.

5-savol: Dars jarayonida foydalanish uchun multimedia texnologiyasi yaratishga harakat qilib ko'rganmisiz?

Mazkur savolga 75 nafar o'qituvchi A punktdagi "Yo'q, slaydlardan foydalanaman" degan javobni belgiladi. O'qituvchilar har bir mavzuga oid slaydlar bazasiga ega, qolaversa, ko'pgina o'qituvchilar mavzu doirasida

mustaqil slayd yaratish mahoratiga ham ega. Ammo yuqorida ta'kidlaganimizdek, slayd multimedia vositasi hisoblanmaydi. 25 nafar o'qituvchi B punktdagi "Ha, darsning ba'zi bosqichlari uchun yaratganman" degan javobda to'xtaldi. Bu toifadagi o'qituvchilar ko'rik-tanlovlarda talab yuzasidan yaratgan videodarslarini, yozma ish (diktant, bayon, ijodiy matn)larni tashkil etish uchun ovoz tasmasiga yozilgan audiolarni nazarda tutgan. Adabiyot darslarida adiblar haqidagi videoroliklar, asarlar asosida yaratilgan kinofilmlardan foydalanish mumkinligini, ammo ona tili darslarida kompyuter texnologiyalaridan foydalanishda imkoniyat kamligini ro'kach qilishdi. Adabiyot darslarida foydalanish uchun keng imkoniyat tug'dirayotgan ijodkorning hayoti va ijodidan tayyorlangan 20-30 daqiqalik teleko'rsatuv yoki o'qituvchi tomonidan yaratilgan slaydlar asosida tayyorlangan videoroliklardan foydalanishni ba'zi o'qituvchilar videodars deb hisoblashini ham guvohi bo'ldik. S punktdagi "Yo'q, tasavvurga ega emasman" hamda D punktdagi "Axborot texnologiyalaridan mustaqil foydalana olmayman" degan javoblarni birorta o'qituvchi belgilamagan. Aslida multimedia vositalari haqida aniq tasavvurga ega bo'lmagan o'qituvchilar ham mavjud, ammo ular bunday javob berishni o'ziga loyiq ko'rmagan.

So'rovnomadan ma'lum bo'ladiki, aksariyat ona tili o'qituvchilarida kompyuter savodxonligi yetishmaydi. Darslikdagi mashq va topshiriqlar ustida ishlash jarayonida darslikning metodik strukturasiga tayangan holda faoliyat yuritadilar. Mashq va topshiriqlarga pedagogik ishlov berish jarayonlari kam kuzatiladi, an'anaviy "doska-bo'r" uslubini ma'qul ko'rishadi, yangiliklarga intiluvchanlik kam kuzatiladi, kompyuterning cheksiz imkoniyatlaridan foydalanmaslikni maktablarning moddiy-texnik bazasi ta'minotiga yo'yishadi. Darsning yangi bilim berish bosqichlarida slayd ko'rinishidagi taqdimotlardan foydalanishadi va bu bilan go'yo ona tili darslarida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan unumli foydalanilgandek. Lekin o'zi slayd yaratish mahoratiga ega bo'lgan bugungi kunning o'quvchisi uchun bu eskirgan jarayon. Texnika shiddat bilan rivojlanib borayotgan davrda jadal qadam tashlamasak, o'quvchidan orqada qolishimiz tayin.

O'qituvchi multimedia vositalari yoki multimedia texnologiyalaridan kam foydalanishining bir nechta obyektiv va subyektiv sabablarini aniqladik:

1. Ona tili o'qituvchisi AKT yuzasidan to'liq bilimga ega emas. Past malakaga ega ekanligi uchun yordamga muhtojlik sezadi va bu ish unumdorligini pasaytiradi.
2. Multimedia vositalaridan foydalanish ko'p izlanish (rejalashtirish, loyihalash) va vaqtni talab etadi. O'qituvchi topshiriqlar uchun material topishi, yaratishi uchun kamida 8-10 soat vaqt sarflashi kerak.
3. Maktablardagi moddiy-texnik baza bilan bog'liq muammolar o'qituvchining ish samaradorligiga ta'sir o'tkazadi.
4. Multimedia vositalari bilan ishlaganda an'anaviy

o'qitish jarayoniga nisbatan o'qituvchining roli pasayadi, o'quvchilar o'zini erkin tutishi natijasida o'qituvchi boshqaruvchilikni qo'ldan chiqarib yuboradi, degan salbiy gumonga borishadi va bu fikrni o'z psixologiyasiga singdiradi.

5. Ba'zi hollarda o'quvchilarning AKT kompetensiyasi o'qituvchi AKT kompetensiyasidan ustun kelib qolishidan qo'rqishadi va o'z yelkasiga mas'uliyat olishni xohlamaydi.

Ona tili darslarida multimedia vositalaridan o'rinli foydalanish pedagogik muammo sifatida mavjud.

1. So'rovnoma natijalariga ko'ra o'qituvchilarning aksariyati darsning turli bosqichlarida multimedia vositalaridan foydalanish me'yor va mezonlarini bilmasliklari, multimedia vositalari va multimediali texnologiya termini haqida biryoklama tushunchaga ega ekanliklari ma'lum bo'ldi.

2. O'quvchilardan olingan so'rovnoma natijalari multimedia vositalari va texnologiyalari asosida darslarni tashkil etish va bilimlarini baholashga ehtiyoj yuqori ekanini ko'rsatdi.

3. Ona tili o'qituvchisi AKT yuzasidan to'liq bilim-

ga ega emas. Past malakaga ega ekanligi uchun yordamga muhtojlik sezadi va bu ish unumdorligini pasaytiradi.

4. Maktablardagi moddiy-texnik baza bilan bog'liq muammolar o'qituvchining ish samaradorligiga ta'sir o'tkazadi.

Ta'lim sifatini yanada yaxshilash uchun quyidagilarni tavsiya qilamiz:

1. Mutaxassis kadrlar tayyorlaydigan oliy ta'limning bakalavr bosqichlarida AKT hamda multimedia vositalaridan foydalana olish malakasini rivojlantiruvchi kurslar (tanlov fanlar) qo'yilishi lozim.

2. Texnika va texnologiya tez rivojlanib borayotgan davrda har yili fan o'qituvchilari uchun multimedia vositalari bilan ishlash malakasini oshirish kurslarini tashkil etish muhim ahamiyatga ega.

3. Har bir sinf ona tili darsliklariga multimedia ilovalari yaratilishi kerak.

4. Geymifikatsiya (raqamli o'yinlarga asoslangan ta'lim)ga asoslanib, ona tilini o'rganishga mo'ljallangan interaktiv multimediali o'yin dasturlari yaratilishini yo'lga qo'yish lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Рустамова Н.Р. Умумий ўрта таълим муассасалари ўқувчилари медиамаданиятини ривожлантириш технологияси (7-9-синфлар мисолида). Пед.фан.б. фал.док...дис. – Т., 2019. – 156 б.
2. Кашук С.М. Стратегия интеграции мультимедиа технологий в систему языкового образования (на примере обучения французскому языку) Диссертация на соискание ученой степени доктора педагогических наук. – М., 2014. – 188 с.
3. Шлыкова О.В. Культура мультимедиа: Уч. пособие для студентов / МГУКИ. – М.: ФАИР-ПРЕСС. 2004. – 420 с.
4. Берарди Симон. Дистанционное обучение в практике преподавания русского языка в итальянской аудитории (на примере авторских мультимедийных курсов “Краски-А1” и “Краски-А2”). Дисс. на соискание уч. степени кандидата педагогических наук. – М., 2011. – 210 с.
5. Адилова С.А. Ўзбек тили машғулотларини компьютер технологиялари воситасида ташкил этиш (олий таълим муассасаларининг русийзабон гуруҳларида). Пед. фан. ном. ... дисс. – Т., 2004. – 147 б.
6. Бегматова Н.Х. Мактабгача таълим муассасаларида мультимедиа технологиясидан фойдаланишнинг илмий-методик асослари: Пед. фан. ном. ... дисс. – Қарши, 2012. – 151 б.

